

4. У французькій мові нами зафіксовано найменшу кількість рефлексів латинських дієслів (усього 42 %).

Перспективою подальших досліджень, пов'язаних з розвитком словотвірних тенденцій латинської мови у сучасних романських є структурно-семантичний аналіз словотвірних гнізд, вершинами яких є відповідні для кожного історичного періоду дієслова, та їх типологія.

Література

1. Мейе А. Введение в сравнительное изучение индоевропейских языков. – М.: URSS, 2007. – 510 с.
2. Сергиевский М.В. Введение в романское языкознание. – М.: Изд-во лит-ры на иностр. яз., 1954. – 304 с.
3. Соболевский С.И. Грамматика латинского языка. Часть теоретическая. Морфология и синтаксис. – М.: Лист Нью, 2003. – 432 с.
4. Тронский И.М. Историческая грамматика латинского языка. – М.: Изд-во лит-ры на ин. яз., 1960. – 320 с.
5. Ernout A., Meillet A. Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots. – Paris: Klincksieck, 2001. – 833 p.
6. Dubois J., Mitterand H., Dauzat A. Dictionnaire d'étymologie. – Paris: Larousse, 2001. – 822 p.
7. Corominas J. Breve diccionario etimológico de la lengua castellana. – Madrid: Editorial Gredos, 2003. – 627 p.
8. Pianigiano O. Vocabolario Etimologico della Lingua Italiana. – Genova, 1998 (ел. версія) [<http://www.etimo.it>].

УДК 81.255

АНТОНЮК С.М.
(Хмельницький)

ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОГО ЗАБАРВЛЕННЯ СЛОВА ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

У статті розглядається емоційно-експресивний фактор виникнення конотативних значень лексичних одиниць, визначається роль емоційної конотації в семантиці слова та досліджуються особливості відтворення в перекладі емоційного та експресивного значення слова.

Проблемі розгляду емоційно та експресивно забарвленої лексики приділяється останнім часом багато уваги. Про важливість цієї проблеми свідчить і те, що багато фахівців займалися і продовжують займатися нею. Серед них можна виділити: Арнольд І.В., Гальперін І.Р., Дубенко О.Ю., Єрмоленко С.В., Телія В.Н. Це зумовлюється тим, що дослідження конотації є невід'ємною частиною процесу поглибленого опанування мовами та здійснення адекватного перекладу тексту, що містить емоційно та експресивно забарвлені мовні одиниці.

Метою роботи є дослідження особливостей відтворення в перекладі емоційно-експресивної конотації. Конотація – одне з основних понять стилістики, яке означає додаткові семантичні й стилістичні відтінки, що накладаються на основне значення слова в процесі комунікації і надають вислову емоційно-експресивного забарвлення, певного тону, колориту. Конотація сприяє відтворенню найтонших емоційно-експресивних відтінків висловлювання [1, с. 201].

У широкому розумінні конотація є власне конотативною інформацією, паралельною і додатковою до денотативно-десигнативної, яка надає мовній одиниці можливість виконувати експресивну функцію. У вузькому розумінні конотація – це такий компонент значення лексеми, який дає можливість використовувати її для вторинної номінації, наприклад: *dad, daddy, pop, old man; татусь, батечко, старий, предок*.

Конотація сприяє відтворенню найтонших емоційно-експресивних відтінків висловлювання. У будь-якій мові існують слова, що співпадають за предметно-логічним значенням, проте відрізняються за наявністю або характером емоційного компонента в семантиці слова. В наступних парах англійських та українських слів перше слово є нейтральним, а інше – емоційно забарвлене: *dog – doggie, cat – pussy, womanly – womanish, smell – fragrance, to attack – to accost; кішка – кішечка, сидіти – розсістися, обличчя – пика*.

У сфері реалізації конотем з вираженою емоційною складовою виділяють дві групи слів: мейоративні та пейоративні. Мейоративні мовні засоби з емоційним забарвленням виражають позитивне

відношення (оцінку) до об'єкта. Наприклад: в українській мові – *друзяка, котик, жіночка, голубонька, мамуня, синачок*; в англійській мові – *sunny, cherrie, Robbie*. Позитивне забарвлення поділяється на піднесене, урочисте, риторичне, схвальне та пестливе.

Пейоративні мовні засоби з емоційним забарвленням виражають негативне відношення до об'єкта. Наприклад: в українській мові – *котяра, баберя, пузан, лежебока, пройдисвіт*; в англійській мові – *drunkard, bastard, baddie, jagster, lovey-dovey*. Негативне забарвлення може бути презирливим, несхвалиним, іронічним та лайливим [3, с. 113].

Експресивність – це інформація про емоційне відношення людини, що говорить (зазвичай позитивне чи негативне), до тієї властивості денотата, про яку повідомляє експресивне слово (інформація про цю властивість складає його внутрішній зміст). Експресивність є семантико-стилістичною властивістю мовних одиниць, психологічно і соціально вмотивованою, яка забезпечує цим одиницям повноцінне функціонування і створення стилістичного значення, фону, ефекту. Експресивність часто ототожнюють з емоційністю, хоча це різні поняття. Емоційність не завжди є експресивною, вона може мати нейтральне вираження, а експресивність породжується не тільки емоціями, а й мисленням, інтелектом, волею, етикою та естетикою, конкретним світосприйманням мовців. Тому експресивність є значно ширшим від емоційності поняттям і може охоплювати мовне вираження всіх, а не тільки емоційних сфер життя.

Експресивне значення може бути закладене у самій семантиці деяких слів. Візьмемо, для прикладу, такі англійські слова: *mother, radiant, to love*; та українські: *батьківщина, ласкавий, веселий*. Експресивне значення слова викликає почуття, емоції, певне відношення до даного предмету або явища. Такі слова як *радість, веселий, війна, сумувати* звичайно викликають у всіх людей однакові емоції. Можна сказати, що такі слова мають об'єктивне експресивне значення. Об'єктивне експресивне значення може також виражатися і формою слова, суфіксом, що надає слову емоційного відтінку – *рученька, ручисько; doggie, brooklet*.

В експресивному значенні завжди проявляється суб'єктивна оцінка – позитивна або негативна. Особливо яскраво експресивне значення виражене у прикметниках. У деяких прикметників і утворених від них прислівників предметно-логічне значення зникає майже повністю, і тоді вони можуть перетворюватися у слова-підсилювачі: *jolly (good fellow) = very – основне значення: радісний, веселий; приємний; awfully (nice) = very – основне значення: жахливо*. Експресивне значення не завжди супроводжує предметно-логічне. Деколи воно з'являється лише у певному контексті.

Збереження при перекладі емоційно-експресивної характеристики висловлювання шляхом використання слів з відповідним конотативним значенням є важливим моментом при досягненні еквівалентності [4, с. 214]. Основним завданням перекладача при перекладі мовних одиниць з емоційним та експресивним компонентами конотацій з англійської мови на українську є врахування особливостей граматики української мови. Це зумовлюється тим, що у сфері граматики української мови експресивність створюється багатьма морфологічними формами і синтаксичними конструкціями: формами роду, числа і відмінка іменників; короткими формами прикметників; особовими і часовими формами дієслів; порядком і граматичними формами вираження членів речення [2, с. 140].

При перекладі експресивних слів можуть формувати цілі синонімічні ряди. Наприклад, до нейтральної номінації англійського дієслова *to speak* при перекладі на українську мову експресивними утворюють пейоративний синонімічний ряд: *балакати, базікати, белькотати, бовкати, бубоніти, бурмотіти, варнякати, верзти, галдіти, ляпати, мимрити, молоти, патякати, пащекувати, плести, просторікувати, теревенити, торохтіти, цокотіти*, та протилежний – мейоративний ряд: *промовляти, проголошувати, ректи*.

Кожна мова має особливий, характерний саме для неї набір експресивних стилістичних засобів. В українській мові для вираження експресії можна виділити загальну тенденцію до опору на семантичні елементи і переважне використання формальних елементів в англійській мові. Звідси висновок, що перекладач повинен уникати копіювання експресивних засобів мови оригіналу і намагатися використовуватися ті засоби, які властиві мові перекладу.

Таким чином, експресивне значення слова, так само як і емоційне, може бути первісно закладене у слові, і створюватися в певних контекстуальних умовах. При порівнянні ступеня інтенсивності реалізації емоційно-експресивної складової конотації в українській та англійській мовах стає очевидним той факт, що на морфемному рівні у слов'янських мовах експресія є більш виражена, ніж у англійській. Це пояснюється тим, що в українській мові емоційно-експресивна конотація переважно створюється способом афіксації, в той час, як в англійській мові більш продуктивною є конверсія.

Література

1. Дубенко О.Ю. Порівняльна стилістика англійської та української мов. Посібник та студ. та викл. вищ. навч. закл. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 189 с.
2. Єрмоленко С.В. Стилiстика та культура мови. – К.: Вища школа, 1998. – 227 с.
3. Лукьянова Н.А. Экспрессивная лексика разговорного употребления. – Новосибирск: Наука, 1986. – 230 с.
4. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики языковых единиц. – М.: Наука, 1986. – 144 с.

УДК 821.11/.13(415)“19”-2.09

БЕРНАР Г.Б.
(Львів)

СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ АВТОРСЬКОЇ РЕМАРКИ У П'ЕСАХ СЕМЮЕЛЯ БЕККЕТА (за п'єсами “Кінець партії”, “Усі, хто помре” та “Остання плівка Краппа”)

У статті розглянуто характерні особливості авторської ремарки п'єс С. Беккета. Наголошено на важливості прагматичного розуміння тексту, що є неможливим без аналізу авторської ремарки у взаємозв'язку із діалогом героїв.

Незаперечним є тлумачення про те, що основною одиницею комунікації є мовленнєва дія і мовленнєва подія, а не окреме речення – висловлювання. Текст є різновидом мовленнєвої події і його можна розглядати як розчленовану у часі послідовність актів системи мовленнєвих дій та їхньої мовної реалізації, яка визначається цілями і принципами комунікації. Мовленнєва подія та дія стимулюються певним мотивом, мають певну мету, програму (план-стратегію) і завершуються результатом, тобто досягненням (або недосягненням) цієї мети. Водночас драма може розглядатись як цілісна, завершена мовленнєва подія, а кожне висловлювання персонажу – як мовленнєва дія, як елементарна ланка у побудові мовленнєвої події [5, с. 9]. Згідно з Дж. Остіном, засновником теорії мовленнєвих актів, у кожному мовленнєвому акті виділяються три компоненти: локутивний, ілокутивний і перлокутивний акти. Локутивний акт є вимовою (або написанням, як у нашому випадку) висловлювання відповідно до фонетичних, лексичних і граматичних правил мови; іллокутивний акт (іллокутивна сила, ілокуція) є конкретною мовленнєвою дією, скерованою на партнера, яка реалізується реченням у певній ситуації спілкування; перлокутивний акт – це наслідки мовленнєвої дії, які виявляються у подальшому розгортанні комунікації і мовленнєвої діяльності. Ми погоджуємось із точкою зору Б.Ю. Городецького та І.М. Кобозевої у тому, що в якості одиниці, що слугує об'єктом аналізу, виступає лише окреме висловлювання, яке береться зазвичай за межами діалогу, і зміст аналізу часто не враховує усієї різноманітності факторів реального спілкування. Також не беруться до уваги соціальні якості суб'єкта, тобто мовець виступає як абстрактний індивід, а не як власник певного репертуару і ролей [5, с. 30–31]. Аналізом мовленнєвих актів займалися такі науковці, як: Дж. Остін, Дж. Серл, Дж. Ліч та інші. Ми погоджуємося з Т.А. ван Дейком, який вважав, що важливим є прагматичне розуміння тексту. Прагматичне розуміння включає в себе наступні позиції: 1) властивості граматичної структури висловлювання (задані граматичними правилами); 2) паралінгвістичні характеристики – жести, вираз обличчя, міміка, рух тіла, фізичні контакти між учасниками взаємодії (відстань між ними, рукостискання); 3) спостереження за комунікативною ситуацією; 4) знання/точка зору щодо мовця та його характеристик; 5) знання/точка зору щодо способу взаємодії, що має місце і щодо структури попередніх комунікативних ситуацій; 6) знання, отримані із попереднього дискурсу, як на мікро- (локальному), так і на макро- (глобальному) рівнях [2, с. 15].

На нашу думку, більша частина інформації прихована саме в авторській ремарці п'єси. Якщо репліки героїв сприяють розумінню твору на локальному рівні (фонетичний, морфологічний, лексичний, синтаксичний), то аналіз макроструктури (на глобальному рівні) можливий лише завдяки авторській ремарці.

До інтерпретації тексту у термінах макроструктур звертались ще Т.А. ван Дейк, М. Халлідей, Р. Хасан, Дж.Д. Бенсон та В.С. Гривз та інші.

Так, Г.В. Колшанський вважає, що контекст формується не лише усіма засобами вираження – мовними і немовними (слова і жести), а усією ситуацією, яка оточує слово і визначає його зміст і розуміння [4, с. 29].

Ми погоджуємося із Т.Є. Владіміровою у тому, що невербальні засоби, які є у значній мірі поліфункціональними, дозволяють уточнити характер діалогічних стосунків, міру психологічної